

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב חג הסוכות תשפ"ה

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני הדלקת הנרות ויציאת יו"ט ראשון:

ירושלים - 17:30 | 18:41

תל אביב - 17:46 | 18:43

חיפה - 17:38 | 18:42

טבריה ומגדל - 17:42 | 18:40

באר שבע - 17:48 | 18:43

פירש ש-די מזיו שכינתו ועננו עלינו

היא הבטחה. ואגב, הקב"ה מבטיח לך שמתוך ה-"ושמחת" של סוכות, תהיה 'אך שמח' לא רק בסוכות אלא תמיד! אז צריך לעמוד על ענינו של החג לעומק.

השאלה הראשונה שכולם שואלים היא - מדוע נקבע החג הזה דווקא בתאריך הזה? למה בט"ו בתשרי? נסביר; חג הפסח נקבע בניסן בגלל שהיה אז אירוע היסטורי שאז יצאנו ממצרים. גם חג השבועות נקבע ב-ו' בסיון כי אז מבחינה היסטורית היה מעמד הר סיני, אבל עם קולות וברקים וכו'. אבל מה קרה בט"ו בתשרי? לכאורה לא היה פה שום מאורע מיוחד.

אם החג הזה הוא זכר לענני הכבוד, כפי דעה אחת בחז"ל, הרי שאנחנו יודעים שהעננים הללו הקיפו את עם ישראל במשך ארבעים שנה. זה לא היה אירוע חד פעמי. ואגב, היו עוד כמה דברים ניסיים שליוו אותנו במשך ארבעים שנה במדבר - מן, באר המים, אבל לא נקבע לזכרם חג, אז למה צריך חג דווקא לענני הכבוד? והחלק השני של השאלה הוא שגם אם נקבל את זה שדווקא הנס של ענני הכבוד צריך להיות נחגג לדורות, אז למה דווקא בט"ו בתשרי?

הטור מביא הסבר שמופיע כבר בראשונים ואף רמזו בחז"ל - "בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו'. תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציאנו אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים. והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש, ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותינו ונוראותינו. ואע"פ שהוציאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה. וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושיהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושיהיה סככה כראוי

מצטער פטור

יום הכיפורים וחג הסוכות הם המועדים הסמוכים ביותר במעגל השנה, כשרק ארבעה ימים מפרידים ביניהם, ולכן ראוי לתת את הדעת על הקשר המיוחד בין הימים הללו ומהו מהותו של חג הסוכות, ובעז"ה נזכה לחוג את החג כולנו עם עלות ראייה, שלמי חגיגה ושלמי שמחה בבית המקדש ונשמח כולנו בשמחת תורה אמיתית, מתוך כל השנה המיוחדת שעברנו.

חג הסוכות נקרא בפי חז"ל "זמן שמחתנו" (וכן בנוסח התפילות), וכולנו צריכים לעבוד הרבה על השמחה הזו, להפנים את עומקה, להיכנס אליה, ואני מבקש לעסוק בכמה דברים בסיסיים; יש הלכה מיוחדת בחג הסוכות, שלא קיימת בשום מצווה אחרת ולפיה "מצטער פטור מן הסוכה" (סוכה כ"ו). אדם שכאשר הוא נכנס לסוכה נגרם לו צער - יתושים, זבובים, חום, גשם או בומים על-קוליים, אז הוא נפטור מקיום הישיבה בסוכה. בשום מצווה אחרת זה לא קיים - אדם שצריך להניח תפילין, למשל, ויש יתושים לידו, אינו פטור מהנחת התפילין. צריך להבין פה את העומק של השמחה הגדולה של החג שמתוכו אנחנו מגיעים אף לשמיני עצרת, חג שהתורה לא נתנה לו שום הגדרה למעט האמירה הסתמית - "עצרת תהיה לכם", אבל עם ישראל הפך את היום השמיני הזה ל-"שמחת תורה".

מה מיוחד בט"ו בתשרי?

בחג הסוכות, כתוב מפורש בתורה -

וְשִׁמַּחְתָּ בַּחֲגֻף... וְהָיִיתָ אִתָּה שְׂמֵחַ. (דברים ט"ז, י"ד-ט"ו)

אם המשמעות של זה היא ציווי, הרי זה דבר פלא - אתה מצווה להיות רק שמח בלי שום רגע של עצבות, רצינות וכו'. איך אפשר לצוות את היהודי להיות רק בשמחה במשך שבעה ימים?! רש"י במקום לומד מכאן דבר אחר -

... וְלִפִּי תִלְמִידוֹ, לְמַדּוֹ מִכָּאן לְרִבּוֹת לִילֵי יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן לְשִׁמְחָה (סוכה מ"ח ע"א). (שם)

כלומר שצריך לשמוח גם בליל שמיני עצרת, אבל גם רש"י עצמו אומר שפשוטו של מקרא הוא שזה איננו ציווי אלא שזו הבטחה של הקב"ה -

וְהָיִיתָ אִתָּה שְׂמֵחַ. לִפִּי פְּשׁוּטוֹ, אֵין זֶה לְשׁוֹן צִוּוּי, אֶלָּא לְשׁוֹן הַבְּטָחָה... (שם)

הקב"ה מבטיח לך שתגיע למדרגה של "אך שמח". אפשר לצוות "ושמחת", אך אי אפשר לצוות ל-"והיית אך שמח", שזו

חסידיים קוראים למצוות הסוכה "מצווה במגפיים", היינו שאפשר להיכנס לסוכה ולקיים את המצווה עם המגפיים, עם הבוץ, כמו שאתה - אתה בתוך השכינה, אתה מוקף במצווה. בואו נקציץ את הדוגמא כדי שנבין את זה הלכתית; נניח שאני לוקח אל תוך הסוכה אדם שנרדם מחוצה לה, והוא לא יודע מכלום - הוא מקיים את מצוות סוכה כל רגע ורגע!

עד כאן השאלות ונסתפק בהן. כדי להבין את זה אני מבקש לחזור כעת ליום הכיפורים ולהתבונן לרגע בדבר מעניין ביום הזה, ולענ"ד את מהות חג הסוכות ניתן להבין רק מתוך החיבור שקרה בין יום הכיפורים לסוכות ולשמיני עצרת. זה תהליך שהתורה מעבירה אותנו בו, מהעשור לחודש השביעי, אל י"ד בחודש ומשם לשמיני עצרת, ורק כך נוכל להבין את עומקם של הדברים.

לזכר חזרת העננים

אבל לפני כן נתחיל בתשובה מבריקה שעונה הגר"א על השאלה ששאלנו - למה חג הסוכות נחגג דווקא בט"ו בתשרי, ותשובתו נתן לנו פתיחה לעולם חדש בהבנת החג.

הגר"א עושה חשבון ועונה תשובה מבריקה, פשוטה אבל עמוקה מאד - חג הסוכות איננו זכר לענני הכבוד הראשונים שהיו לנו ביציאתנו ממצרים אלא זכר לענני כבוד אחרים, שנתחדשו לאחר מכן, ביום ט"ו בתשרי באופן מכוון ומדויק. והחשבון הוא פשוט - שהרי כאשר יצאנו ממצרים הקיפו אותנו ענני הכבוד הראשונים מארבעה צדדינו, אחד מלמטה, שיש מלמעלה כמו סכך, ושביעי - עמוד הענן ההולך לפנינו. העננים הללו, שהקיפו אותנו במשך תשעים יום, שלשה חודשים, נסתלקו כאשר חטאנו בעגל, ב"ז בתמוז. כאשר משה יורד בפעם השלישית מהר סיני עם לוחות הברית השניים, זה היה ביום הכיפורים, י' בתשרי. ע"פ חז"ל בסדר עולם רבה, באותה שנה זה היה ביום חמישי בשבת. במוצאי יום כיפור, יום שישי, י"א בתשרי, הקהיל משה את העם, כמתואר בפרשת 'ויקהל', וצווה אותם להביא נדבה למשכן ולהקים את המשכן, שיוכיח שהקב"ה התפייס איתנו וסלח לנו (ומכאן שמו - 'משכן העדות', עדות על שסלח לישראל על חטא העגל). מכיון שזה היה ערב שבת, משה מציין בתחילת הפרשה (שמות ל"ה א'-ג') את הציווי על השביתה בשבת - שאין בנין המשכן דוחה את השבת וממילא שיביאו את נדבת לבם החל מיום ראשון. הפסוק מתאר את הבאת הנדבה -

... וְהָם הֵבִיאוּ אֵלָיו עֹד נְדָבָה בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר. (שם ל"ו, ג')

חז"ל אומרים שהיו אלו שני בקרים בהם נאספו כל הנדבות למשכן, ואז יצאה הכרזה במחנה שכבר הכל נאסף ואין צורך להביא יותר (שם, ה'ו). אם כן, ב"א תשרי משה ציווה, י"ב תשרי היה שבת ואיסוף הנדבות בפועל היה בימים ראשון ושני, י"ג וי"ד בתשרי. אחרי שהעריב יום י"ד בתשרי, כל נדבת המשכן הוכנה, העבודות עוד רגע מתחילות - ואז הגיע ט"ו בתשרי והתקדש לראשונה על בני ישראל חג הסוכות, שראו פלא - חזרו אליהם ענני הכבוד, הסוכה שלהם נבנתה מחדש והם ישבו בצילתה. הקב"ה הראה לנו שהוא חוזר ובוחר בנו

ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה. (טור, או"ח תרכ"ה)

כלומר אם היינו חוגגים את סוכות באביב, זמן יציאתנו ממצרים, זה לא היה ניכר, כי זה זמן שכולם יוצאים מבתיהם, בונים 'זולות' וכו"ב, ולכן אנחנו עושים הפוך מההיגיון - כאשר כולם נכנסים הביתה אנחנו יוצאים החוצה. משם ממשיך הטור ומפרט את הלכות הסוכה, שלא תהיה נמוכה מעשרה טפחים ולא קטנה מהשיעור המינימלי וכו' (ולהלן).

סוכה בלי כוונה

הערה נוספת - הפתיחה הזו של הטור את הל' סוכה, 'תופסת' את הב"ח שאומר דבר מענין - לא מצאנו בשום מקום נוסף בדברי הטור, שהוא בא ומסביר את כוונות המצווה, ואת פירוש הפסוק וכו', שהרי זה ספר הלכות! -

איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחבורו זה לבאר כוונה לשום מקרא שבתורה כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסוכות תשבו ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתיב למען ידעו כו' לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצוות הסוכה כפי פשטה ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה ביישבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים זה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במ"ש בה' ציצית בסימן ח' ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו' וכן בה' תפילין בסי' כ"ה כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח כדי כו' מה שלא עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אעפ"י שלא היה לו שום כוונה אבל בציצית שכתב בהן למען תזכרו וגו' וכן בתפילין כתוב למען תהיה תורת ה' בפין שפשוטו הוא שהתפילין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת ה' שגור בפיו כי ביד חזקה הוציאת יראה שלא קיים המצוה כתקונה אם לא יכוין אותה הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין כו' וכן גבי סוכה שכתוב למען ידעו וגו' משמע ליה ג"כ שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוין במצוה (ב"ח על טור, שם)

מסקנת הב"ח היא שבניגוד לשאר המצוות שאינן צריכות כוונה, ואם לא כיוון עדיין יצא ידי חובה,¹ הרי שיש שלש מצוות שהוא חייב לכוון כוונה מסוימת - תפילין, ציצית וסוכה, שבהן הקיום צריך לבוא מתוך מודעות. ובאמת במצוות סוכה אנחנו מרגישים במיוחד את ענין ההכנה שלה, יוצאים לבנותה מיד עם תום יום הכיפורים, עסוקים בבניית הסוכה ומכינים את עצמנו, אבל מאידך אין עוד מצווה, וודאי לא בחגים, שהיא מתקיימת מעצמה גם כאשר האדם איננו מודע לעשייתה, כמו סוכה, שאדם מקיים את המצווה בכך שהוא ישן בסוכה. נכנסת לסוכה - אתה מוקף בענני הכבוד ואתה מקיים את המצווה בכך! כלומר מצד אחד יש פה הרבה הכנה אבל מאידך אתה מגיע לזה שהמצווה מתקיימת בלי שום עשייה מיוחדת ואף בהכי פחות מודעות מול חובת הקיום במצוות אחרות.²

² בתפילין, למשל, אני חייב כל הזמן לזכור שהם עלי, ובציצית שבאה בראייתה להזכיר לי את כל המצוות, וכן בשבת - אני צריך לקדש אותה כדי לקיים מצוות עשה (אמנם אני יכול לשמור את השבת מלא לעשות מלאכה אבל זו מצוות לא תעשה בלבד, ואכמ"ל).

¹ למשל בראש השנה, אדם שתקע בשופר מבלי לכוון לצאת ידי חובת המצווה, עדיין הוא יצא ידי חובתה. המצווה נעשתה מכל מקום, וכך בכל המצוות, למעט ג' מצוות עשה (להלן).

לא שמים לב לזה, אך בעז"ה בשנה הבאה כשכולנו נהיה בבית המקדש ביום הכיפורים נרגיש ובין את זה; העבודות שהכהן הגדול עושה ביום הכיפורים נחלקות לשתיים - העבודות השגרתיות שנעשות בחוץ שהוא לבוש בעשייתן בבגדי זהב, והעבודות המיוחדות ליום הזה שנעשות בקדש הקדשים, בפנים (או לצורך עבודת פנים - שילוח השעיר ע"י איש עתי, הכנסת המחטה עם הקטורת וכו') בהן הוא לבוש בגדי לבן. כל העבודות הללו נעשות או כשהכהן הגדול לבדו (כמו הקטורת כאשר הוא נכנס לבד לקדש הקדשים) או כשלצידו מי שמאד קרובים אליו פיסית, כשבין האולם ולמזבח זה הכי פומבי, הכי חיצוני. אלו עבודות פנימיות שנעשות בבגדי לבן. יש רק עבודה אחת שנעשית בפועל בבגדי לבן שאיננה עבודה והיא הכי פומבית והיא נעשית דווקא ע"י הכהן הגדול, והיא קריאת התורה בעזרת הנשים. זה פלא פלאות. העבודה שקודמת לכך היא שהוא לוקח אש במחתה, שם עליה קטורת ונכנס איתה לקדש הקדשים. שם הוא שם את המחטה בין הבדים. בקדש הקדשים נמצא הארון עם הכפורת שמידותיו תשעה טפחים והכפורת שעליו עוד טפח (ולהלן נחזור אל המידות הללו). הוא צובר את הקטורת, מניח אותה על מזבח הזהב ואחר כך לוקח את דם הפר ודם השעיר ומזה שמונה הזאות כפול ארבע ועוד תשע הזאות אחר כך על מזבח הזהב. כל הזמן הזה הוא בבגדי לבן. לאחר מכן הוא בא אל השעיר המשתלח, סומך את ידיו על ראשו ומתוודה בפעם השלישית וידיו על כל עם ישראל, שהרי בזמן שיש בית מקדש ויש שעיר המשתלח, הוא זה המכפר על כל עוונות ישראל. זה שיא הכפרה. זה גם שיא אמירת שם ה' המפורש. כל זה נעשה לא ממש ליד המזבח אלא קרוב לשער המזרחי, למקום שילוחו של השעיר. הוא משלח את השעיר למדבר וכאשר השעיר מגיע אל המדבר, נראה את לשונו של הרמב"ם⁵ -

כיון שהגיע שעיר למדבר יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה ובזמן קריאתו שורפין הפר והשעיר בבית הדשן לפיכך הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין ושריפתן כשירה בזר כמו שביארנו.

קריאה זו אינה עבודה לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חול לבנים משלו קורא ואם רצה לקרות בבגדי לבן קורא שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה כמו שביארנו.

כיצד הוא קורא יושב בעזרת הנשים וכל העם עומדין לפניו וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן גדול עומד ומקבל עומד וקורא אחרי מות ואך בעשור שבפרשת מועדות עד סוף הענין וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר 'יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור שבחומש הפקודים עד סוף הענין קורא אותו על פה ולמה קורא על פה שאין גוללין ספר תורה בציבור ולמה לא יקרא בספר אחר לפי שאין אחד קורא בשני ספרים משום פגם ראשון. (רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים ג', ח"י)⁴

זה ממש מעמד הר סיני! זה מתרחש אחרי שהשעיר המשתלח הגיע למדבר ונפל מהצוק ונתכפרו עוונותינו, וקיבלנו בסודרין

מכל העמים וכי הוא מחל לנו על חטא העגל, וזכר לזה אנחנו חוגגים את חג הסוכות בט"ו בתשרי, זכר לענני הכבוד השניים. כפי שהקב"ה הראה לישראל שהוא עוזב את שמי השמיים העליונים ומשכין את שכנתו בארץ בישראל - כך ישראל מראים לקב"ה שהם עוזבים את הבתים שלהם ובאים לגור איתו בצל שכניה. זה פירוש געוואלד וממנו נגיע לדברי רבים נוספים.

מתן תורה ביום הכיפורים

בשבוע שעבר עסקנו בסדר עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים³ ואמרנו שהוא היה מכין את עצמו לאורך כל השנה לנקודת השיא הזו שבה יוצא מפיו השם המפורש, "וכל הכהנים והעם שהיו באותו הזמן בעזרה היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". ובשם האריז"ל הבאנו שאין בריה - אדם או מלאך - שיכולה לומר או להגות את השם המפורש, והוא מדקדק ואומר שהשם המפורש אכן היה יוצא מפיו של הכהן הגדול מעצמו. הכהן הגדול היה צינור והשם המפורש יצא ממנו כשכינה המדברת מתוך גרונו. בעומק, החידוש הגדול פה הוא שכל הכנותיו של הכהן הגדול היו כדי שהוא יגיע לרגע שבו הוא מבין שאין לו שום השגה - וזה בא לבד, מעצמו, והקב"ה מוציא את השם המפורש ממנו.

גם בסוכות יש את שני המוטיבים הללו - מצד אחד אני מכין ומכין ומכין את עצמי לחג, בונה את הסוכה וכו', ומצד שני אני מקיים את המצווה בלי לעשות כלום, אני נמצא בצילא דמהימנותא גם כשאני ישן, כשאני עם מגפיים עם בוך.⁴ באפס פעילות, בשינה. מחד, זו מצווה שצריך "למען ידעו דורותיכם", אבל דווקא שם אני מגיע למציאות שזה בא מעצמו.

עד כאן החלק האחד. שאלתי את עצמי ביום הכיפורים הזה שאלה אחרת. הרי יום הכיפורים הוא היום בו משה רבנו יורד עם הלוחות השניים, כפי שראינו, ואם כן - האין זה אירוע מספיק מכובד וגדול כדי שנזכיר אותו ונקדיש לו לפחות חצי שעה בעיצומו של יום? דיבור קצר? האם יש איזכור ביום הכיפורים את המאורע ההיסטורי המכונן הזה? אמנם בספרי חסידות מופיע הרבה ששמחת תורה הוא התנועה של השמחה שנבעה מקבלת התורה בפעם השניה ביום הכיפורים, אבל זה לא מופיע בתורה וזה אף לא מופיע בהלכה אלא מנהג. רש"י בסוף תענית אומר שכל מה שניתקן יום הכיפורים לדורות זה בגלל שהקב"ה סלח ומחל לישראל על חטא העגל ולכן נתן להם שוב את התורה ולכן נקבע היום הזה לדורות, כלומר הכל מתחיל מקבלת התורה בפעם השניה ע"י משה ביום הזה, אבל בתפילות היום אין שום איזכור לכך! פעם אמרנו שתפילת כל נדרי שפותחת את היום הקדוש, עם הוצאת ספרי התורה רק כדי שיעמדו לצידו החזן ומבלי שיקראו בהם (פעם יחידה בשנה), מדמה את מעמד הר סיני. זה רעיון יפה אבל לא מספיק.

עבודה פומבית בבגדי לבן

לעניות דעתי שיא סדר העבודה בתפילת מוסף ושיאו של יום הכיפורים הוא סביב יום מתן תורה של לוחות שניים, ואנחנו

⁴ ואמנם יש דין שצריך להקפיד עליו שלא להיכנס מולכל לסוכה וכו' אבל גם אם חלילה יצא ונכנסתי כך לסוכה - אני מקיים את המצווה.

⁵ למרות שזה מופיע בכל הנוסחות בסדר העבודה במחזורים.

³ עי' באריכות בשיחה "כי שם ה' אקרא - הבו גדל לא-להינו", גיליון "טועמיה" ליוה"כ תשפ"ה.

עשרה טפחים

יש כאן דבר לא יאמן. הגובה המינימלי של סוכה לפי ההלכה הוא עשרה טפחים, ודבר זה לומדים חז"ל מהארון -

ושאינה גבוהה עשרה טפחים. מנלן? אתמר רב ורבי חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בכולה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעיילי רבי יונתן: ארון תשעה וכפורת טפח הרי כאן עשרה וכתוב (שמות כה, כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת, ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואליהו למרום שנאמר (תהלים קטו, טז) השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. ולא ירדה שכינה למטה? והכתוב (שמות יט, כ) 'וירד ה' על הר סיני! למעלה מעשרה טפחים. והכתוב (זכריה יד, ד) 'ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים? - למעלה מעשרה טפחים. ולא עלו משה ואליהו למרום? והכתוב (שמות יט, ג) 'ומשה עלה אל האלהים! למטה מעשרה. והכתוב (מלכים ב, ג) 'ויעל אליהו בסערה השמים? למטה מעשרה. והכתוב (איוב כו, ט) 'מאחז פני כסא פרשזו עליו ענניו ואמר ר' תנחום מלמד שפירש -ש-די מזיו שכינתו ועננו עליו! למטה מעשרה. מכל מקום מאחז פני כסא כתיב! - אישתרבוני אישתרבב ליה כסא עד עשרה ונקט ביה. בשלמא ארון תשעה דכתיב (שמות כה, י) 'ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו', אלא כפורת טפח מנלן? דתני רבי חנינא כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן. כפורת מדת ארכה ומדת רחבה נתנה מדת קומתה לא נתנה. צא ולמד מפחות שבכלים שנאמר (שמות כה, כה) 'ועשית לו מסגרת טפח סביב' מה להלן טפח אף כאן טפח. (סוכה ד'-ה:)

כלומר גובה הארון היה תשעה טפחים והכפורת עוד טפח, ויחד זה עשרה טפחים ומכאן שהסוכה צריכה להיות י' טפחים גובה. מה זה קשור? - ראינו שהכהן הגדול מזה על הכפורת! ולמה עשרה טפחים? - כי מעולם לא ירדה שכינה למטה מכך. עשרה טפחים זו נקודת הממשק בין השכינה לבניו. כל הגמרא הארוכה הזו באה כדי ללמוד את הגובה המינימלי של הסוכה. כל ענין הסכך, הצילא דמהימנותא, נלמד מהארון והכפורת. וחז"ל אומרים שם עוד משפט מדהים - משה עלה אל הא-להים והיה זה פחות מעשרה טפחים. יש מדרש ידוע שמובא בגמרא בשבת (פ"ה:) שמשה עלה למרום להוריד את התורה והמלאכים אומרים כנגדו 'רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו?' והקב"ה אומר לו לאחוז בכסא הכבוד, ונשאלת השאלה - הרי כסא הכבוד וודאי היה גבוה מעשרה טפחים מעל הקרקע, אז איך אתה טוען שמשה לא עלה מעל עשרה טפחים?! - עונה כאן הגמרא שנשתרבב הכיסא וירד עד עשרה טפחים ומשה אחז בו. ומה יש בעשרה טפחים? שם "פירש -ש-די מזיו שכינתו" על משה.

טענת המלאכים הנ"ל נטענה אחרי חטא העגל. הם באו ואמרו לקב"ה - 'נו, אתה רואה שצדקנו?'. סוכות זה להקים משכן לתורה שקיבלנו ביום כיפור. אין לך יום של שמחה יותר מיום הכיפורים כי ביום הזה מתגלה שהקב"ה באמת ממשיך ובוחר בנו, "אתה בחרתנו", גם אחרי שחטאנו בעגל. ההבדל העיקרי בין סוכות ליתר הרגלים הוא שפסח ושבעות אירעו לפני חטא

את הידיעה שהזהורית הפכה מאדום ללבן. הכהן הגדול קורא את הפרשה שאנחנו קוראים ביום הכיפורים, ולמפטיר הוא קורא על פה בחומש במדבר, כדי לא להטריח את הציבור (ומה שאסור לומר על פה דברים שבכתב - ביום הכיפורים בבית המקדש דבר זה הותר). לאחר מכן הוא מברך עוד שבע ברכות הנוספות על ברכות התורה שאנחנו מברכים בעת העליה לתורה לפנייה ולאחריה -

בעת שקורא מברך לפנייה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוסיף לאחריה שבע ברכות ואלו הן: רצה ה' אלהינו וכו' מודים אנחנו לך וכו' סלה לנו אבינו כי חטאנו וכו' וחותרם בה בא"י מוחל עונות עמו ישראל ברחמים הרי שלש ברכות כתקנן ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה יהיה עניינה שיעמוד המקדש ושכינה בתוכו וחותרם בה בא"י שוכן בציון ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה עניינה שיושיע ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך וחותרם בה בא"י הבוחר בישראל ומברך על הכהנים ברכה בפני עצמה עניינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותרם בה בא"י מקדש הכהנים ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה כפי מה שהוא רגיל וחותרם הושע ה' עמך ישראל שעמך ישראל צריכין להושע בא"י שומע תפלה. (שם י"א)

ואת כל זה הוא עושה בבגדי לבן! למה הוא עושה את כל זה בבגדי לבן? למה הוא לא עובר לבגדי זהב אלא רק לאחר מכן? ולמה הוא קורא את הקריאה הזו רק אחרי שהשעיר הגיע לצוק? למה זה נעשה בכזו פומביות? - זה מתן תורה, רבותי. הקב"ה כיפר וסלח ונתן לנו את התורה, ואז מברכים לא רק "שבחר בנו מכל העמים" ו-"נותן התורה", אלא שבע ברכות, ובהן על מחילת עוונות ו-'הבוחר בישראל', מכח יום הכיפורים הקב"ה נתן לנו עכשיו את המשכן ומברכים "הבוחר במקדש". לכאורה, היינו מצפים שמי שייקרא בתורה את הקריאה הזו יהיו נציגי הסנהדרין, אולי נשיא הסנהדרין, ראש הישיבה - למה כהן גדול? - יש רק עוד קריאה אחת כזו בתורה והיא מתרחשת בחג הסוכות, אחת לשבע שנים במעמד הקהל. שם ה'הקהל' הוא גדול אף יותר, אנשים נשים והטף, ושם המלך הוא זה שקורא. לכאורה, אנחנו יודעים שישנם שלשה כתרים - "כתר תורה, כתר כהונה וכתר מלכות", ומי שאמור לקרוא בתורה הוא מי שחובש את כתר התורה - נשיא הסנהדרין, אבל לא הוא קורא בתורה, לא פה ולא פה, ובמעמד 'הקהל' המלך הוא זה שמברך את אותן הברכות שמברך הכהן הגדול ביום הכיפורים.

רעי ואהובי יש כאן דבר געוואלד. יום הכיפורים הוא היום שאלי כל ההכנות שלנו מתנקזות, ואז נכנס הכהן הגדול פנימה אל קדש הקדשים, שם נמצא הארון. שם בין הבדים, הוא מקבל את הכת, שאותו הוא מוציא אלינו בקריאת התורה בעזרת הנשים. הוא קורא שם "ואל יבוא בכל עת אל הקודש". הוא קורא שם את הפרשה שפותחת במיתת נדב ואביהוא, שהתרחשה כי הם חשבו שאתה יכול להשיג מדרגות בעצמך, והוא, הכהן הגדול, בא להראות לנו שאתה בעצמך לא יכול להשיג כלום, והשם המפורש יוצא מפיו בקדושה ובטהרה - מעצמו! ואיך ממשיכים את הרגע הגדול וההירואי הזה? - בקריאת התורה. אתה קורא את שמותיו של הקב"ה, "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו".

בצִקָּה" (דברים ח', ד') - זה פינוק, זה תנאים של חמישה כוכבים. זה לא כמו לחם ומים ואפילו לא כמו בשר שצריך מדי פעם בשביל ברזל וויטמינים. עננים אלו פינוקים. לכן מי שמצטער - לא צריך פינוק. את הפינוק נותנים למי שבא לו, למי שרוצה את הדבר.

להמשיך את הקדושה הפנימית החוצה

מהי סוכה? סוכה זה כשאבא מלטף אותך מכל הצדדים, מחבק אותך. הדין הוא שסוכה צריכה להיות שתי דפנות ושלישית אפילו טפח - "וימינו תחבקני". הסוכה היא המשך מתן תורה, זה משכן העדות. זה מה שאמר הגר"א, זו גאונותו. ליל ט"ו תשרי זה כשראו ישראל שכאשר הקב"ה ציווה בתורה על סוכה, והנה עכשיו הם מגיעים לסוכות הראשון שלהם. פסח ושבועות היו אירועים שהן חוו אותם וראו אותם, אבל על הסוכות הם מקבלים הסבר אלוקי! והסוכה שאתם מכינים "פטיש מסמר ניקח מהר" - אתם תוכלו שייצא מכם שם המפורש!

בכל ספרי המקובלים מופיע שסוכה זה גימטריא של שם אדנות ושם הוי"ה יחד. שמות ה'. סוכה זה כל שבעת האושפזין, זה להיות המציאות של צילא דמהימנותא, זה להכין את עצמך להבין שאתה לא מבין כלום ושהקב"ה משרה שכינתו עליך כשאתה נמצא אחרי חטא העגל. סוכה היא החג של בעלי התשובה.

כשנגיע מהרה ובעז"ה לבית המקדש נבין שיעקר העבודה היא דווקא בבגדי לבן. לפי ההלכה הוא לא היה חייב להיות אז בבגדי לבן אלא בבגדים לבנים של עצמו, עם הפראק שלו והכובע, אבל בפועל הוא היה לובש בגדי לבן ורק אחר כך היה פושט אותם ועובר לבגדי זהב, כי הוא מסביר לנו שקריאת התורה היא ההמשך של מה שהוא פגש עכשיו בקודש הקודשים בפנים בין הבדים כשהקטורת עלתה והיתמרה למעלה. כאשר הוא היזה על הכפורת בעשרה טפחים - זה מה שאתה תפגוש בקריאת התורה. לכן קריאת התורה נעשית ע"י הכהן הגדול דווקא, ואחר כך אתה תבנה את המשכן ושם תקים משכן לעדות שהקב"ה משרה בכם שכינתו.

הקדמה לשמחת תורה

כל זה הוא הקדמה לשמיני עצרת. יום הכיפורים הוא הקדמה לסוכות, הוא האורות הגדולים שהכלים שיכולים לתת להם לחול בהם היא הסוכה - והכל, כל מה שעברנו מיציאת מצרים, זו הקדמה לשמיני עצרת ושמחת תורה. האויבים שלנו יימח שמם מבינים את זה, אנחנו צריכים להבין את זה עוד יותר. להבין מהי שמחת תורה שבאה אחרי חטא העגל, שבאה מתוך סוכות, שמחת תורה שפותחת את החיים של אחרי הגלים, שצמודה לסוכה.

לכל זה נגיע אי"ה מתוך גאולה שלמה ושמחה שלמה בתוך ימי החג הבא עלינו לטובה. עלינו להכין את "ושמחת בחגך" והקב"ה כבר מבטיח לנו - "והיית אך שמח".

העגל! כשהקב"ה הוציא אותנו ממצרים, מגמתו היתה להביא אותנו להר סיני "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה" (שמות י"ג, ב'). אנחנו אלה שיצאו ממ"ט שערי טומאה בדרך להר סיני. חג השבועות היה מאורע מדהים של ראיית הקולות, של "רצוננו לראות את מלכנו" ואילו סוכות זה עם ישראל אחרי שחטאו בעגל, שנכנסים עכשיו לתוך הסוכה עם הבוץ שעל המגפיים. הם ישינים בסוכה ועל כל נחירה ונחירה מקיימים מצוות עשה של להיות בתוך השכינה. הם נכנסים ללמעלה מעד עשרה טפחים. מצד אחד הם לא יכולים להיכנס - ומצד שני סוכה פחות מ-1 טפחים פסולה. הם באים למקום שבו נמצא הממשק, "שם פירש-ש-די מזיו שכינתו ועננו עליו".

הידרת? פסלת!

כולנו יודעים שהסכך הוא עיקר הסוכה ועל שמו היא נקראת. הדפנות יכולות להיות הקירות החיצוניים של הבית או לחילופין שלשה חוטים מתוחים מעמוד לעמוד (דין לבד), ומה שבעצם עושה את הסוכה כשרה הוא הסכך. אבל יש בסכך 'בעיה'; בכל מצווה אפשר ואף יש ענין להדר - לקנות אתרוג מהודר (לעצמי, בלי שאף אחד יראה אבל בעצם כדי שכולם יראו...), לתרום ספר תורה (באופן אנונימי אבל להדליף כדי שידעו מי תרם...) וכיו"ב. לעומת זאת, הסכך, אם הידרת - פסלת אותו! אי אפשר להדר בסכך שכן הגדרתו ההלכתית היא "פסולת גורן ויקב" (סוכה י"ב). זה לא כלי, זה לא יכול להיות משהו משובח או מהודר - זה פשוט ענפים עם עלים. "פירש-ש-די מזיו שכינתו עננו עליו" פירושו שענני הכבוד שבאו אחרי חטא העגל הם זמן שמחתנו! והסוכה היא מתן תורה על הכלים שלנו. ההבדל בין הכהן הגדול למלך הוא שהכהן הגדול קורא בתורה בכל יום כיפור בעזרת הנשים, וכל העם שסביבו ויכול לשמוע אותו - שומע אותו. יש אכן גם מי שלא שומעים אותו, למשל אותו האיש העתי שהולך עם השעיר המשתלח לעזאזל, ואלה שמחכים לו בסוכות לאורך הדרך, ואלו ששורפים את הפר ואת השעיר. לעומת זאת במעמד קריאת התורה בהקהל, קריאת התורה עוברת מהכהן הגדול אל המלך, לראש המערכת הפוליטית, לאחראי על המדינה, ועכשיו מעמד קריאת התורה נערך בחג הסוכות - "כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשֵׁב בְּסֻכֹּת" (ויקרא כ"ג, מ"ב), וכמאמר חז"ל "כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת" (סוכה כ"ז.א).

שאלנו מה ההבדל בין ענני הכבוד למן ולמים שהיו לנו במדבר אבל אנחנו לא חוגגים אותם לדורות? ענני הכבוד אינם תיאור של איך הקב"ה הציל אותנו. שני הניסים האחרים, המן והמים, אם לא היו לנו אותם פשוט היינו מתים. אי אפשר לחיות בלי לחם ומים. לעומת זאת, למרגלות הר סיני, בין חטא העגל לט"ו בתשרי, חיינו כמעט שלשה חודשים בלי ענני כבוד, בדיוק כמו הזמן שהיו לנו העננים הראשונים (ט"ו ניסן - י"ז תמוז). ענני הכבוד מגלים שאתה כולך מוקף בקב"ה. והם עושים עוד דבר מעניין - הם מעניקים לנו דברים נוספים שאפשר בלעדיהם. מותרות. מצד אחד עמוד הענן מוליך אותנו במדבר והוא חיוני אבל מצד שני כשישבנו במקום אחד - הם באו ו'עשו לנו נעים' במדבר. הם מגהצים לי את הבגדים ומחזירים לי אותם מנויילים ומעומלנים. "שִׁמְלֹתֶיךָ לֹא בָלְתָה מֵעֲלֶיךָ וְרִגְלֶיךָ לֹא

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, יושבי הארץ ודוניה לה, להנצחת ושמירת חיילי צה"ל, להשבת החטופים מחרה בשלום, להשבת כל החטופים לקבר ישראל, לע"נ כל החטופים על קידוש ה' באירועי המלחמה ולע"נ יידינו האהוב בנימין בן שושנה ז"ל, שרה בת קלרה ע"ה ולהבייל לרפואת כל הפצועים וחוזלים ובתוכם עמרם בן איידה חיה, יוחאי יחודה בן סיגל חוזה, וליוונ הגון ליעל רחל בת אריאל אסתר תחי' להקדשת שישים נתן לפנות בחודשת ואססאא לעמנואל - 054-7500516